

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

**Методичні рекомендації
до робочої програми з естрадно-джазового
аранжування для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»**

Суми – 2022

УДК 785.083.82(072+075.8)

М54

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(протокол № 2 від 29.09.2022р.)*

Укладачі:

- Є. В. Карпенко – доцент кафедри хорового диригування, вокалу та методики музичного навчання Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
О.І. Ігнатовська, провідний концертмейстер кафедри хорового диригування, вокалу та методики музичного навчання Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Рецензенти:

- М. Б. Петренко – канд. пед. наук, доцент кафедри хорового диригування, вокалу та методики музичного навчання Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
О.В. Єременко – доктор педагогічних наук, професор кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Карпенко Є.В. Ігнатовська О.І.

- М54** Методичні рекомендації до робочої програми з естрадно-джазового аранжування для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Галузь знань 02 «Культура і мистецтво» Спеціальність 025 «Музичне мистецтво» / Є. В. Карпенко, О.І. Ігнатовська. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2022. – 40с.

У методичних рекомендаціях до робочої програми навчальної дисципліни «Естрадно-джазове аранжування» для здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», Спеціальність 025 «Музичне мистецтво») укладач торкається проблематики розвитку гармонійного слуху та усвідомлення значення процесу формоутворення у ході створення ансамблевих партитур. Автори надають поради стосовно опанування нотних комп'ютерних програм.

УДК 785.083.82(072+075.8)

© Карпенко Є. В., Ігнатовська О.І., 2022

© ФОП Цьома С. П., 2022

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	5
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ПРЕДМЕТ ЕСТРАДНО-ДЖАЗОВОГО АРАНЖУВАННЯ. ШЛЯХИ ПРИСТОСУВАННЯ ТВОРІВ ДО ВИКОНАВСЬКИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ВОКАЛЬНОГО КОЛЕКТИВУ	7
ВИКОРИСТАННЯ СХЕМ ПЕРЕНОСУ ГОЛОСІВ В АРАНЖУВАННІ	10
ВРАХУВАННЯ РЕАЛЬНОГО ДІАПАЗОНУ СПІВАКІВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗРУЧНОЇ ТЕСИТУРИ – ОЗНАКИ ВІРНО ВИКОНАНОГО ПЕРЕКЛАДЕННЯ	18
ОСОБЛИВОСТІ ДЖАЗОВОЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ	20
СТВОРЕННЯ ВОКАЛЬНОЇ ПАРТИТУРИ ДЛЯ ЕСТРАДНО-ДЖАЗОВОГО АНСАМБЛЮ	27
ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ НОТНИХ ПРОГРАМ У ЕСТРАДНО-ДЖАЗОВОМУ АРАНЖУВАННІ	35
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:.....	38

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни Основи естрадно-джазового аранжування складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціальності 025 Музичне мистецтво першого (бакалаврського) рівня.

Метою курсу Основи естрадно-джазового аранжування в педагогічному вчн є оволодіння студентами технікою перекладення хорових і сольних вокальних творів для різноманітних видів і типів естрадних ансамблів.

Основними завданнями вивчення дисципліни Основи естрадно-джазового аранжування є

1. Знайомство з теоретичними основами різних видів перекладень вокальних та вокально-інструментальних творів.
2. Набуття навичок гармонізацій мелодій.
3. Вивчення способів запису гармонії за допомогою літер.
4. Ознайомлення з прийомами перекладень одноголосних творів для виконання вокальним ансамблем.
5. Практичне опанування способів аранжування одноголосних пісень чи наспівів для однорідного або мішаного складу багатоголосного ансамблю.
6. Усвідомлення вимог до обробки народної пісні.
7. Ознайомлення з комп'ютерними нотними програмами та прийомами інструментовки акомпанементу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: основні способи перекладень сольних та ансамблевих творів з одного складу на інший; діапазони співацьких голосів; особливості складів інструментальних груп супроводу; способи запису партитур.

вміти: пристосувати сольний твір для естрадного ансамблю; транспонувати партитуру в іншу тональність; гармонізовувати мелодію; виконувати акомпанемент на музичному інструменті, керуючись літерними визначеннями гармонії; перевіряти зручність та вокальність новостворених хорових партій.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин/ 3 кредити ECTS.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A 90–100	Достатньо високий рівень виконавської майстерності; здатність реалізувати власну художню концепцію у виконанні хору; обґрунтованість інтерпретації музичного образу; вільне володіння прийомами і методами вокально-хорової роботи; доцільність і виразність диригентської техніки; вільне володіння професійною термінологією; здатність аналізувати і корегувати хорове звучання; здатність до діалогу у спілкуванні; артистизм.
B 82–89	Професійна стабільність концертного виконавства; обґрунтованість власної інтерпретації музичного образу; достатнє володіння прийомами і методами вокально-хорової роботи; доцільність і точність диригентської техніки; гарне знання професійної термінології; здатність виявляти недоліки хорового звучання; толерантність спілкування.
C 74–81	Достатній рівень концертного виконавства; точність відтворення художнього задуму музичного образу; недостатнє володіння прийомами і методами вокально-хорової роботи; наявність певної диригентської техніки; знання професійної термінології; здатність виявляти недоліки хорового звучання недостатньо розвинена; стриманість спілкування.
D 64–73	Певні труднощі концертного виконавства; відтворення художнього задуму музичного образу не завжди обґрунтоване; має труднощі у використанні необхідних прийомів і методів вокально-хорової роботи; диригентська техніка недостатньо розвинена; має знання професійної термінології; має деякі труднощі виявляти недоліки хорового звучання; певні труднощі спілкування з колективом.
E 60–63	Невпевненість під час концертного виконавства; труднощі відтворення художнього задуму музичного образу; слабе володіння прийомами і методами вокально-хорової роботи; диригентська техніка слабо розвинена; обмежені знання професійної термінології; нездатність самотійно виявляти недоліки хорового звучання; суттєві труднощі у спілкуванні з колективом.
FX 35-59	Уникнення концертного виконавства; нерозуміння художнього задуму музичного образу; не сформованість умінь володіння прийомами і методами вокально-хорової роботи; диригентська техніка слабо розвинена; обмежені знання професійної термінології; нездатність без допомоги виявляти недоліки хорового звучання і виправляти їх; нездатність до спілкування з колективом виконавців.
F 1-34	Неспроможність до навчання і виконання фахової діяльності після закінчення вчз без повторного вивчення програмного матеріалу дисципліни.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1								
Перекладення хорових творів для різних складів естрадного ансамблю та створення ансамблевих партитур. Теми лекцій та практичних занять								
	Дфн.				Зфн.			
	Лекц.	Практ.	Кон.	Сам.	Лекц.	Практ.	Кон.	Сам.
Тема 1. Предмет естрадно-джазового аранжування.	2			2	2			5
1.1.Шляхи пристосування творів до виконавських можливостей вокального колективу		2		2		2		5
1.2.Використання схем переносу голосів у аранжуванні		2		2				5
1.3.Врахування реального діапазону співаків та використання зручної теситури – ознаки вірно виконаного перекладення		2		3				5
1.4.Розвиток мелодійного слуху – необхідний елемент підготовки аранжувальника.		2		3				4
1.5.Гармонізація мелодії, як засіб розвитку гармонійного слуху.		2		3				4
Тема 2. Особливості джазової гармонізації.	2			2				4
2.1.Джазова гармонія у вокальній музиці		2		3		2		4
2.2.Способи запису джазової гармонізації		2		3				4
2.3.Специфіка виконання цифровок на музичному інструменті.		2		3				4
2.4. Перекладення одноголосних творів		2		3				4
2.5.Вимоги до зручного голосоведіння; правила спрощення та ускладнення вертикалі;		2		3				4
2.6.Обробки народної пісні для естрадного ансамблю а капелла.		2	1	3		2		4
2.7.Особливості фактури вокальних творів без супроводу. Правила заповнення довгих тривалостей та пауз;		2		3				4
2.8.Вимоги до гармонізації народних пісень.		2		3				4
Тема 3. Ознайомлення з комп'ютерними нотними програмами	2			3				4
3.1.Нотний редактор «Sibelius»		2		2		2		4
3.1.Використання нотних комп'ютерних програм в аранжуванні		2		3				4
3.2.Прийоми інструментовки акомпанементу		2		3				4
Усього годин	6	32		52	2	8		80

ПРЕДМЕТ ЕСТРАДНО-ДЖАЗОВОГО АРАНЖУВАННЯ. ШЛЯХИ ПРИСТОСУВАННЯ ТВОРІВ ДО ВИКОНАВСЬКИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ВОКАЛЬНОГО КОЛЕКТИВУ

Предметом вивчення естрадно-джазового аранжування є способи та прийоми пристосування музичних творів до виконавських можливостей естрадного вокального або вокально-інструментального колективу. «Ансамблевий спів – один з найбільш розповсюджених і загально-доступних форм художньої діяльності людей». [1,Гордійчук 4]. Таке твердження дає підстави для ретельного вивчення естрадно-джазового аранжування. Вже у назві предмету підкреслюється значний вплив джазу на сучасне музичне мистецтво і на естраду зокрема.

Естрадно-джазове аранжування за комплексом методів та прийомів щільно пов'язане з хоровим аранжуванням, проте має певну специфіку. Ця специфіка зумовлена музично-виразними засобами, характерними для естрадно-джазового мистецтва. Перш за все, для аранжувальника важливо усвідомити ритмічні особливості естрадно-джазових творів (наявність значної кількості синкоп) та гармонії (насичення акордики септакордами та іншими дисонансами).

Естрада – це багатожанровий вид мистецтва, що поєднує в собі елементи театрального, музичного, циркового видовищ. Слово «Естрада» буквально означає «поміст». Естрадне мистецтво зазвичай визначається як музично-драматичне мистецтво, пов'язане з виконанням невеликих творів; мистецтво малих форм, переважно легкого змісту.

Під час підбору репертуару для естрадно-джазового ансамблю керівник стикається з рядом проблем. По-перше, ансамблеві партії можуть мати неприйнятний діапазон, що робить включення твору до репертуарного списку неможливим. По-друге, склад виконавців, передбачений партитурою, не збігається з реальним складом ансамблю. Наприклад, ансамбль складається з жіночих голосів, а партитура написана для мішаного складу, або навпаки.

По-третє, кількість голосів у вертикалі, яка передбачена партитурою, перебільшує кількісний склад ансамблю.

Також досить часто трапляється ситуація, коли твір, який є бажаним у репертуарі виконавського колективу, написаний одноголосно, а для ансамблевого співу більше характерне багатоголосне звучання.

Практика ансамблевого (і хорового) виконавства підказала ряд шляхів, які дозволяють пристосувати той або ж інший твір до

можливостей конкретного виконавського колективу.

Необхідне корегування партій, часто – корінна переробка партитури. Це досить складний процес, який розглядається в посібнику саме як створення партитури.

Невідповідність складу коригується за допомогою схем переносу голосів. Таким чином зазвичай вдається перекладати твори з мішаного складу на однорідний та навпаки із збереженням та зміною кількості голосів у акордах.

В тому випадку, коли кількість голосів у вертикалі перебільшує кількісний склад ансамблю, виконується так звана полегшена редакція. Завдяки усуненню дублювань, а також другорядних звуків акордів завдяки полегшеній редакції вдається добитися необхідної кількості голосів.

Щодо аранжування для ансамблю одноголосної пісні, то тут передбачається творення нової партитури, призначеної для виконання конкретним виконавським колективом.

Запитання для обговорення:

1. Які існують естрадно-джазові ансамблі за складом виконавців?
2. Чим ансамбль відрізняється від хору?
3. Які параметри ансамблевої партитури має проаналізувати керівник в процесі формування репертуару?

Практичні завдання:

Проаналізувати запропоновані зразки стосовно можливості їхнього включення до репертуару:

1. Однорідного жіночого квартету:

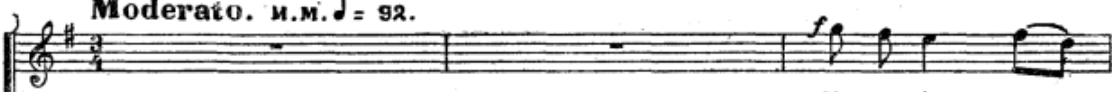
Спіричуел «Amazing Grace»

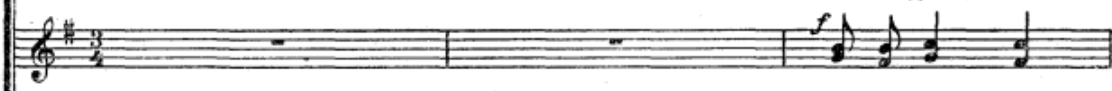
The image shows a musical score for a four-part vocal quartet (Soprano, Alto, Tenor, Bass) of the hymn 'Amazing Grace'. The score is written in C major and 4/4 time. The lyrics are: '3. Through many dangers, toils, and snares I have al-'. The Soprano part has a melodic line with a fermata on the final note. The Alto part has a more active line. The Tenor and Bass parts provide harmonic support. The score is divided into six measures, with the first measure being a whole rest for all parts. The final measure ends with a fermata on the Soprano part.

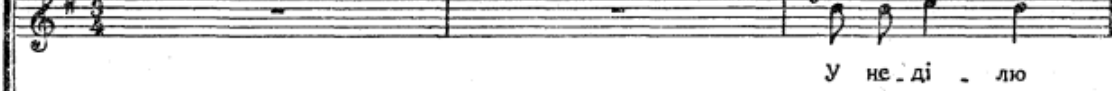
2. Для дитячого тріо:

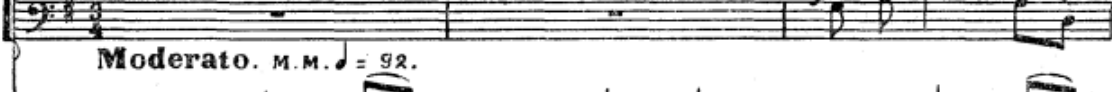
Музика Л. Ревуцького, слова Т. Шевченка. «Хустина»

Moderato. и.м. $\text{♩} = 92.$

S. у не-ді-лю

A. у не-ді-лю

T. у не-ді-лю

B. у не-ді-лю

PIANO.

Moderato. и.м. $\text{♩} = 92.$

не гу-ля-ла, та на шов-ки за-роб-ля-ла,

не гу-ля-ла, та на шов-ки за-роб-ля-ла,

3. Для мішаного квартету:

Українська народна пісня «Ой чий то кінь стоїть» в обробці О. Стадника

ВИКОРИСТАННЯ СХЕМ ПЕРЕНОСУ ГОЛОСІВ В АРАНЖУВАННІ

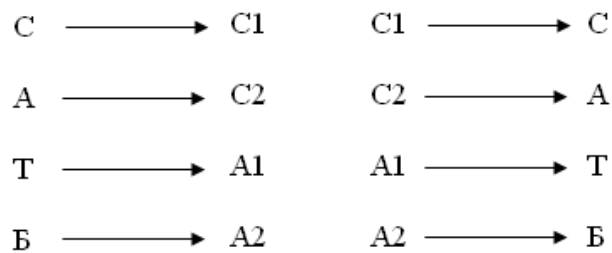
Використання специфічних схем переносу вокальних голосів в ансамблевій партитурі вимагає збереження головних компонентів музичної мови (мелодія, ритм, гармонія) а також мінімізує зміни в голосоведінні хорових партій. Практично подібний вид перекладень обмежений перестановкою голосів та вибором зручної для нового складу виконавців тональності. Виконуючи такий переклад аранжувальник не змінює мелодію, ритм, гармонію, тональний план, темп, динаміку, штрихи, вказані композитором. Варто наголосити на збереженні теситурних умов розташування основного мелодійного голосу. Не варто вводити додаткові підголоски (вони повинні використовуватись за необхідністю з почуттям міри, естетичного смаку і органічно вплітатися у розвиток музичної тканини) та змінювати словесний текст твору; трансформувати форму музичного твору шляхом його скорочення або розширення.

В процесі використання згаданих схем зазвичай застосовують:

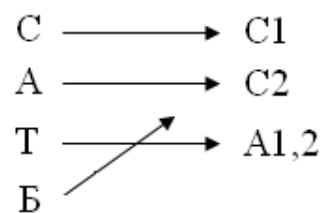
- транспозицію твору (за необхідністю);
- перестановку голосів;
- заміну широкого розташування акордів на вузьке і навпаки;
- введення або усунення подвоєнь;
- корегування голосоведення в разі виникнення незручностей.

Здобувачам вищої освіти в процесі опанування естрадно-джазового аранжування необхідно запам'ятати основні способи перекладень за схемами:

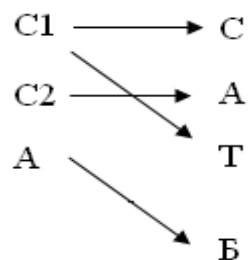
- транспозиції або прямого перенесення голосів:

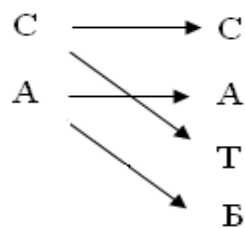
- комбінування:

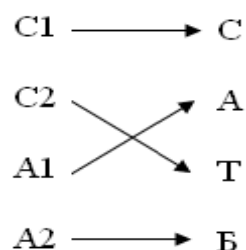
- перекладення з триголосного хору на чотириголосний мішаний:

- утворення уявного мішаного чотириголосся:

- перекладення з розширенням діапазону твору на октаву та перехресним перенесенням голосів:

Варто наголосити, що досить часто при виконанні аранжування твору доводиться застосовувати кілька схем – в залежності від змін розташування акордів. В таких випадках виникає необхідність корегування партій, бо під час переходу з однієї схеми на іншу голосоведення порушується. Важливо дбати зручність теситурних умов, бо одна з найбільш розповсюджених помилок аранжувальників-початківців – розташування голосів в незручній теситурі або запис у неправильній октаві.

Питання для обговорення:

1. Які ви знаєте способи строгих перекладень?
2. В чому особливість способу комбінування?
3. В яких випадках при перекладенні змінюється діапазон хорового твору, а в яких ні?
4. Де застосовуються строгі перекладення?

Практичні завдання:

Зробіть перекладення згідно запропонованих способів за допомогою схем переносу голосів:

а) 3 однорідного складу на мішаний з прямим перенесенням голосів:

1. Л. Бетховен, вірші К. Алемасової, переклад для хору Вл. Соколова. «Гімн ночі».

Неторопливо, но не затягивая

А. *p* *mf* *p*

Tenor: Льет свой свет с небес луна, яр-ко блещет
ходит ночь на земле людем, сон-мы снов ве-

Bass: звезд-ный рой. О-зеро под горою не шелок
дет с со-бой.

Б. *mf* *f* *sf* *mf*

нет вол-но-ю, чуть ше-ле-стит ли-ство-ю ве-тер ноч-ной.

mf *f* *sf*

2. Дм. Бортнянский. «Чертог Твій»

Andante

f Чер-тог Твой виж-ду, Спа-се мой, у-кра-шен-ный,

p и о-деж-ды не и-мам, да вни-

ду в онь:

б) Двоголосних однорідних партитур для чотириголосного мішаного складу:

1. Музика Д. Крижанівського, слова Т. Шевченка. «Реве та стогне Дніпр широкий»

Ре - ве та стог - не Дніпр ши - ро - кий,
сер - ди - тий ві - тер за - ви - ва.

2. Муз. Б. Фільц, слова В. Лучука «Танок сорок»

На га - ля - ві під сос - но - ю гар - но, ве - се - ло вес -
но - ю. Дві со - ро - ки бі - ло - бо - ки у - зя - ли - ся крильми в бо - ки,
у - зя - ли - ся криль - ми в бо - ки.

в) Триголосних однорідних партитур для чотириголосного мішаного складу:

1. Музика М. Черниша, слова Є. Шморгуна. «Наш Інститут»

А.

1. Хай про те роз - ка - же ше - лест то - по - ли - ний,

хай жор жи - ни ска - жуть, що нав-круг цві - туть,

Б.

як сер ця-трем ті - ли впер - ше, ко - ли йшли ми

в наш пе-да-го-гіч - ний ін - сти - тут. ін сти - тут.

г) Для 3-4 голосного жіночого складу способом комбінування:

1. Музика Дж. Керна, слова О. Харбаха. Переклад для хору У. Стиклза.

«Дим».

Choir They asked me how I knew my true love was true.

I, of course, re - plied, "Some - thing here in -

side, can - not be de - nied, de nied."

г) Аранжувати для чотириголосного мішаного складу шляхом перехресного перенесення середніх голосів:

1. Музика Г. Пфейля. «Ставок заснув»

Andante

S. *p* Ста - вок за - снув, в ве - чір - ній ти - ші віт -

A. рець лас-ка-во - ї вес - ни лис-точ-ки по - ди-хом ко - ли - ше і на - ві -

ва ча - рів - ні сні, і на - ві - ва *pp* ча - рів - ні сні.

2. Музика С. Воробкевича, слова Т. Шевченка. «Огні горять»

Повільно, жалібно

pp Ма - буть, шко - да, що без при - го - ди, мов не - го - да,

Швидше

що без при - го - ди, мов не - го - да, ми - ну - ла

мо - лодість, ми - ну - ла мо - ло - дість мо - я,
Ми - ну - ла мо - ло - дість мо - я,

е) Зробити полегшену редакцію партитури та перекласти її для однорідного складу способом прямого перенесення голосів:

1. Слова і музика С. Климовського, обробка Г. Давидовського. «Їхав козак за Дунай»

Moderato

rrr Ї - хав ко - зак за Ду - най, ска - зав дів - чи - ні: "Про щай!

ВРАХУВАННЯ РЕАЛЬНОГО ДІАПАЗОНУ СПІВАКІВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗРУЧНОЇ ТЕСИТУРИ – ОЗНАКИ ВІРНО ВИКОНАНОГО ПЕРЕКЛАДЕННЯ

Методична література повідомляє студентам, що діапазон дорослого сформованого вокального голосу має досягати двох октав.

Сопрано – від до¹ до до³.

Альт – від соль^м до соль².

Тенор – від дом до до².

Баритон – від ля-бемоль^В до ля-бемоль¹.

Бас – від мі^В до мі¹.

Проте практика підказує, що реальні співаки не завжди мають такий повний діапазон. Якщо вести мову про аматорські естрадно-джазові ансамблі, то, закономірно, в цих колективах мають повний діапазон окремі талановиті співаки, обдаровані голосом від природи. Таким чином, аналіз діапазону має велике значення під час вибору репертуару.

Особливо слід наголосити на діапазонах дитячих голосів. В молодших класах дапазон дитини не перевищує октави. У дітей до 9 років фальцетне звукоутворення. Діапазон до¹-до² або ре¹ – ре². Сила звуку невелика. В цьому віці закладаються основи вокальної техніки, інтонаційні та ансамблеві навички.

Молодший шкільний вік від 9 до 11 років: діапазон дещо розширюється (до децими), фальцетне звучання з елементами мікстового. Школярі цього віку вже здатні виконувати 2-х та 3-х голосні твори.

Співаки середнього шкільного віку (від 11 до 14 років) мають діапазон від ля малої октави – ре другої октави (альти), до першої октави – соль другої октави (дисканти). Спостерігається більша насиченість звучання, схильність до грудного звучання та поєднання регістрів. Проте варто наголосити, що в реальному житті співаки можуть мати діапазон, який відрізняється від того, який визначається в підручниках. І це необхідно враховувати в аранжуванні.

Також важливо при написанні партій розташовувати їх у зручній теситурі. Не варто розашовувати партії тривалий час у високій або низькій теситурі, це веде до втоми голосу.

Запитання для обговорення:

1. Чи збільшується діапазон голосу дитини в процесі її зростання?
2. Яким чином можна враховувати голосові можливості співаків під час створення ансамблевої партитури?
3. Що таке теситура?

Практичне завдання:

Проаналізувати пісенні зразки стосовно прийнятності їхніх діапазонів для співаків відповідного віку:

1. Для молодших школярів:

Музика Є. Карпенка, слова М. Сингаївського. «Медунка»

2. Для дорослих виконавців:

Музика Є. Карпенка, слова С. Дяченка. «Про все розкаже музика»

54

лі. Пла - не - та ус - міш - ка - ми ся - є, пла -

57

не - та пов - нить - ся доб - ром, то Ан - гел Му - зи - ки лі -

ОСОБЛИВОСТІ ДЖАЗОВОЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ

Для успішного виконання творчих завдань з хорового аранжування необхідно усвідомити специфіку джазової гармонізації. Необхідно визнати, що сучасне естрадне мистецтво зазнало великого впливу джазу. Перш за все, це проявилось у впровадженні синкопованих ритмів та насиченої гармонії, багатой на дисонуючі акорди. Для аранжувальника важливо не тільки констатувати особливості джазової гармонізації, але й навчитися читати джазову гармонію, написану літерами.

Гармонія джазу ґрунтується на європейській функціональній системі. Мажоро-мінорний лад залишається в джазі тією основою, на якій ґрунтується джазова гармонія. Кожен джазовий музикант повинен чітко знати гармонічні позначення. Для позначення акордів використовуються літери, цифри та знаки. Використовуються також ступеневі позначення акордів, записані римськими цифрами.

Великі букви латинського алфавіту означають:

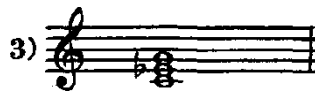
Мажорний тризвук, побудований від даного звуку, наприклад:

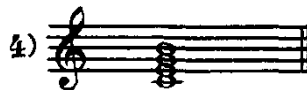
Основний тон (приму) акорду, якщо літера вживається з цифрою або значками, наприклад:

Мала літера m поруч із великою літерою означає, що акорд мінорний, наприклад:

Додане до великої літери скорочене слово maj або M (maj - англ. - Мажорний) означає, що до мажорного тризвуку додається велика септима.

Скорочене слово dim (diminish - англ. - зменшувати) означає, що септакорд зменшений:

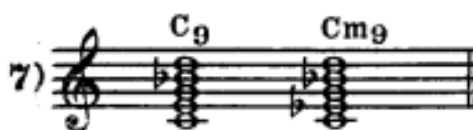

Цифри означають:

7 - малу септиму, додану до мажорного або мінорного тризвуку:

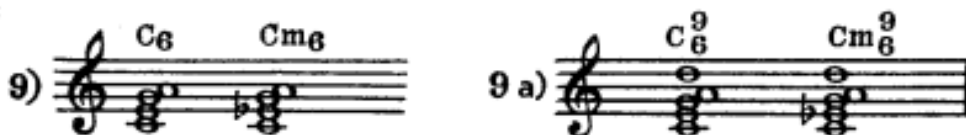
9 без maj - додану велику нону, причому автоматично бере участь і мала септима:

Поєднання Maj9 означає додавання до великого мажорного септакорду септакорду великої нони:

Цифра 6 означає додану до мажорного або мінорного тризвуку велику сексту; цифри 9/6 – додані велику сексту (замість септими) і велику нону.

Цифра 11 означає додану до мажорного або мінорного тризвуку малу септиму, велику нону та чисту ундециму:

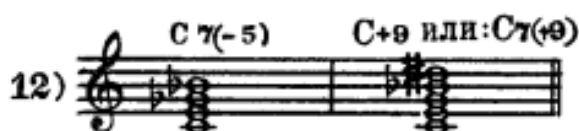

Цифра 13 – додану до тризвуку малу септиму, велику нону, чисту ундециму і велику терцдециму:

Терцдецимаккорд найчастіше вживають з пропущеною або підвищеною ундецимою

Знаки бемоль та дієз, проставлені праворуч від літери, означають зниження або підвищення на півтона всього акорду. Бемоль або дієз поруч з цифрою означають відповідно пониження або підвищення квінти, септими, нони, ундецими та ін. Бемолі та дієзи перед цифрами можуть замінюватись знаками – або +

Знак + поруч з літерою (без цифри) означає збільшений тризвук

Збільшений тризвук також позначається aug.

Знак + поруч з літерою та цифрою може означати підвищену квінту

Слід пам'ятати, що нота сі в американській літерній системі позначається літерою В, а не Н. тому сі-бемоль позначається

B $\flat$,

Отже, велику сексту можна додавати до мажорного, мінорного та зменшеного тризвуку. Малу і велику септиму, велику нону до мажорного, мінорного, збільшеного та зменшеного тризвуку. Малу нону – до малого мажорного септакорду. Чисту ундециму – до малого мінорного та мажорного септакордів або нонакордів. Велику терцдециму – до чистого або збільшеного ундецимакорду, септакорду або нонакорду. Позначка:

- maj – відноситься завжди тільки до септими;
 - m – відноситься завжди тільки до терції;
 - +
 -
- відноситься завжди тільки до квінти (якщо немає цифр);
– відноситься завжди тільки до квінти (якщо немає цифр).

Опанування джазової гармонії відкриває перспективу гармонізації сучасних естрадних мелодій. Розвиток гармонійного слуху – необхідність для аранжувальника, яким є керівник естрадно-джазового вокального або вокально-інструментального колективу.

Прочитати запропоновані зразки:

1. Музика С. Аллена та Р. Брауна, аранжування О. Пітерсона. «Gravy Waltz»

2. Музика Є. Карпенка, слова А. Маркова. «Знову літо»

На - ше лі - то, на - ше лі - то, на - ше лі - то, на - ше лі - то

лі - то ра - діс - но дзве - нить! ух! А.....

2. Музика Х Кармайкла, аранжування О. Пітерсона. «Завжди пам'ятаю тебе, Джорджія»

Slow Blues Tempo

3. Трудова пісня «Візьми молот»

Moderato

mf

Gm D Gm

Cm D Gm

D Gm

Cm D Gm

4. Афроамериканська пісня «Начальник сказав»

Moderato

mf

G⁷ Cm C⁷

F⁷ F^{#7} Cm

F⁷ G⁷ Cm

3

Гармонізувати запропоновані мелодії:

1. Спіричуєл «Глибока ріка»

Moderato

2. Афроамериканська пісня «З неба злети, карето»

Moderato

СТВОРЕННЯ ВОКАЛЬНОЇ ПАРТИТУРИ ДЛЯ ЕСТРАДНО-ДЖАЗОВОГО АНСАМБЛЮ

Під час створення партитури, в основі якої лежить одноголосна пісня естрадно-джазового характеру, необхідно ретельно вивчити її зміст, характер, бо аранжування не повинно заважати сприйняттю художнього образу. Вдале аранжування сприятиме досягненню художньої єдності виконання, яка «завжди обумовлена єдністю розуміння образного змісту твору всіма учасниками виконавського колективу і спільністю їх професійної майстерності». [8, Ланіна, 48]

Вважається доцільним при створенні двоголосної партитури дотримуватись таких вимог:

- Тризвук або його обернення передаються у двоголоссі терцією або секстою.
- Кадансовий квартсекстакорд може бути виражений квартою.
- Чиста кварта може застосовуватись як наслідок затримання в одному з голосів.
- В інших випадках вживання таких інтервалів, як чисті кварта і квінта на сильну долю вважається недоречним.
- Нестійкі гармонії, як правило, позначаються дисонансами – тритонами, секундами або септимами. Замість септакорду бажано вживати септиму або секунду, в крайньому випадку – терцію або сексту.
- Верхній голос двоголосної партитури звичайно відповідає основній мелодії оригіналу, другий або утворюється на основі звучання голосів вихідної партитури, або створюється аранжувальником.

Щодо введення підголосків, яких не було в оригіналі, слід зазначити, що вони не повинні змінювати характер твору. Доцільно використовувати підголоски, які є в акомпанементі, а у разі спрощення фактури – які застосовувалися автором у триголоссі або чотириголоссі.

Триголосна партитура може створюватись так само, як і двоголосна – шляхом спрощення багатоголосного оригіналу, або методом додавання голосів до мелодії або двоголосся.

Мета збереження найбільшої повноти гармонії при написанні триголосся може бути досягнутою з меншими труднощами, ніж у двоголоссі. Головні вимоги до триголосся такі:

- При створенні триголосної партитури для однорідного складу переважно застосовується тісне розташування акордів.
- Тризвуки на сильну долю можуть бути замінені секстакордами. Секстакорд у триголоссі дає досить повне звучання, ним можна навіть

закінчувати твір.

- Квартсектакорди вживаються на слабкі долі (крім кадансового квартсектакорду).
- У складних співзвуччях необхідно зберігати звуки, які характеризують акорд. У септакордах бажано зберігати приму, терцію та септиму, у нонакордах – приму, септиму та нону, або приму, терцію та нону.
- Основний мелодійний голос зберігається без змін, інші голоси комбінуються з матеріалу оригіналу.
- Гармонізація мелодії, застосована в партії хору або ансамблю, не повинна вступати у протиріччя з функціями, що звучать в акомпанементі (якщо твір з супроводом);
- Не варто кожний акорд викладати триголосно. Якщо оригінал, який спрощується, не передбачає стабільної щільності фактури – бажано застосовувати перемінну кількість голосів: якщо мелодія іде вгору, кількість голосів зростає, якщо вниз – зменшується, в тому числі до унісону.

«Ранок».

Музика Є. Карпенка, слова А. Костецького.

(варіант аранжування)

(перемінна щільність фактури в залежності від руху мелодії)

смі - ють - ся гі - лоч - ки бе - різ,

Під час виконання письмових завдань студентів корисно згадати діапазони співацьких голосів та розташування октав на нотному стані.

Іноколи студенти під час перекладень з однорідного хору на мішаний забувають поміняти скрипковий ключ на басовий. Ця, на перший погляд, незначна помилка, може мати негативні наслідки в разі розучування хорового твору по нотах з невірним визначенням ключів. Викладач повинен нагадувати студентам про такі можливі помилки, а студенти мусять привчитися перевіряти виконані завдання, зокрема, шляхом відтворення партитури на музичному інструменті.

Запитання для обговорення:

1. Чи відрізняються прийоми аранжування для дитячого ба дорослого вокальних колективів?
2. Які творчі напрямки діяльності вокальних ансамблів ви знаєте?
3. Чи варто в партитурі для тріо весь час дотримуватися триголосся?

Виконати аранжування для довільного складу ансамблю:

1. Music by James Horner, words by Will Jennings «My heart will go on», Love Theme from "Titanic"

Moderately fast

The musical score is written for guitar and piano. It features a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 4/4 time signature. The tempo is marked 'Moderately fast'. The score includes guitar chord diagrams for C#m, B, A, B, C#m, B, A, B, E, B/F#, A/E, E, B, and E. The piano part includes dynamics such as *mp* and *sim.* The lyrics are: 'Ev - 'ry night in my dreams I see you, I feel you, that is how I'.

B/F# A

know you go on.

E B/F# A/E

Far a - cross the dis - tance and spac - es be -

E B E B/F#

tween us you have come to show you go

A G#m C#m

on. Near, *mf*

The musical score is written in B major (two sharps: F# and C#) and 4/4 time. It consists of four systems, each with a vocal line, a piano accompaniment, and guitar chords indicated above the vocal line.

System 1:

- Vocal:** far, wher - ev - er you are, I be -
- Piano:** Accompaniment with a steady eighth-note bass line and chords in the right hand.
- Guitar Chords:** B (first measure), A (second measure), B (third measure).

System 2:

- Vocal:** lieve that the heart does go on.
- Piano:** Continues the accompaniment pattern.
- Guitar Chords:** C#m (first measure), B (second measure), A (third measure).

System 3:

- Vocal:** Once more, you
- Piano:** Continues the accompaniment pattern.
- Guitar Chords:** G#m (first measure), F#m (second measure), C#m (third measure), B (fourth measure).

System 4:

- Vocal:** o - pen the door — and you're here in my
- Piano:** Continues the accompaniment pattern.
- Guitar Chords:** A (first measure), B (second measure), C#m (third measure).

2. Words and music by Benny Andersson and Bjorn Ulvaeus "Thank you for the musik"

Moderately ♩ = 96
Chorus:

System 1:

Guitar chords: E, F#m, B7, E

Vocal line: Thank - you for the mu - sic, the songs I'm sing - ing.

System 2:

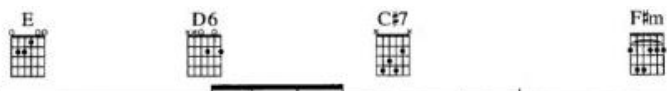
Guitar chords: C#m, C#m/B, F#m, B, E, F#m

Vocal line: Thanks for all the joy they're bring - ing. Who can live with - out it? I

System 3:

Guitar chords: G#7, C#m, A(maj7), A(maj7)

Vocal line: ask in all hon - es - ty. What would life be with - out a song.

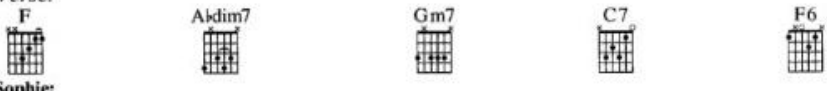
or a dance, what are we? So I say thank you for the mu - sic, for
 giv - ing it to me.

accel.

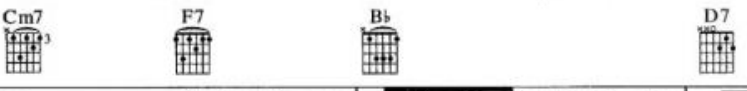
With a beat ♩ = 108

Verse:

Sophie:

Moth - er says I was a danc - er be - fore I could walk.

She says I be - gan to sing long be - fore I could talk.

3. Слова і музика Христини Соловій. «Тримай»

У темпі вальсу

p dolce Я - к то-бі ска-за-ти? Без те-бе не мо-жу спа-ти і мі-сяць по кі-

7
мна-ті роз-ки-нув са-ти-н. О - ці то-бі за-в'я-жу і се-рце сво-є по-

13
ка-жу то-бі про-все ро-зка-жу зна-сті-льних ка-рти-н. Три-май ме-не мі-цно о-

дно-ю ру-ко-ю так си-льно і ні-жно вби-вай ме-не. Ві-ддай ме-ні

27
му-ку сво-ї-ми ру-ка-ми, мо-ї-ми гу-ба-ми лі-куй, лі-ку-уй се-

34
бе. *mf*

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ НОТНИХ ПРОГРАМ У ЕСТРАДНО-ДЖАЗОВОМУ АРАНЖУВАННІ

На заняттях з естрадно-джазового аранжування використовується нотний редактор «Sibelius». Слід зазначити, що студент може запропонувати іншу програму для набору нот. В процесі самостійної роботи за комп'ютером студент набуває та зміцнює навички створення партитури, вибору тональності, встановленню розміру, набору нот та елементарної верстки партитури.

Необхідними елементами самостійної роботи з комп'ютером є опанування «гарячих клавішів», що дозволяє значно пришвидшити набір нот та покращити його якість.

Робота в програмі «Sibelius» дозволяє не тільки набирати нотний текст, але здійснювати транспонування партитури, прослуховування партитури та окремих партій. Спрощується процес створення куплетно-варіаційної форми, бо тему або фрагменти партитури можна копіювати та переносити в різні місця партитури, зберігаючи або змінюючи потенціальних виконавців музичного матеріалу. Набір навчальних завдань здійснюється поряд з набуттям навичок запису нотного тексту вручну.

Запитання для обговорення:

- Які ви знаєте комп'ютерні нотні програми?
- Чи дозволяє програма «Sibelius» прослуховувати завдання з хорового аранжування?
- Наскільки копіювання нотного тексту на комп'ютері полегшує роботу аранжувальника?
- Яким чином набрані ноти можна помістити в документ docx?
- Чи ефективний слуховий контроль за правильністю нотного набору?

Виконати набір нот на комп'ютері:

1. Блюз «Доброго ранку»

2. Музыка С. Джоппіна. «Кленовий лист»

Moderato

Chord symbols: Eb^7 , A^0 , Eb^7 , H^0 , A^0 , Eb^7 .

3. Музика Є. Боумена. «Дванадцята вулиця»

Moderato

f C G'

¹ C G'

¹ D' G' Dm G' Dm' G'

² C C' F A^b7 C

D' G' C

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

1. Гордійчук А.М. Теорія ансамблю та аранжування : методичні рекомендації до навчальної дисципліни. Луцьк : Надстир'я, 2018, 160 с.
2. Грушевич М. Комп'ютер в музичній освіті – необхідність, загроза чи надія. Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: теоретичні та методичні засади розвитку. Тези міжнародної наукової конференції 3 червня – 2 липня 2004 р. Київ – Суми, 2004. С. 241 – 244 (397 с.)
3. Заболотний І. Основи хорознавства. Суми: Мрія-1, 2006. 186 с.
4. Зуєва Л., Зуєв П. Хрестоматія з акомпаніаторської практики. Аранжування та виконавська редакція вокально-хорових творів сучасних українських композиторів для баяна, акордеона. Суми, 2006. Вип. 1. 160 с.
5. Зуєв П.К., Зуєва Л.В. Хрестоматія з акомпаніаторської практики: Аранжування, та виконавська редакція вокально-хорових творів сучасних українських композиторів для баяна, акордеона: Навчальний посібник для студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. Ч.3. 131 с.
6. Карпенко Н. Педагогічні умови формування навичок підбору на слух у майбутніх учителів музики: методичні рекомендації. Суми: Мрія-1, 2006. 180 с.
7. Коломоець О. М. Хорознавство. Київ: Либідь, 2001. 167 с.
8. Ланіна Т. О. Теоретичні основи вокального ансамблевого виконавства // Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі № 2, 2017, с. 46-50
9. Филипчук М. С. Обробки джазових творів для естрадних ансамблів й оркестрів : навчально-методичний посібник / М. С. Филипчук. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 160 с.
10. Юцевич Ю.Є. Музика: Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 689 с.
11. MuseScore: Free music composition and notation software [Електронний ресурс]. Belgium: musescore.org, 2016. Режим доступу URL: <https://musescore.org> (дата звернення 22.02.2016).
12. Phillips M. HRL Demonstrates the Potential to Enhance the Human Intellect's Existing Capacity to Learn New Skills [Електронний ресурс]. MALIBU: HRL, 2016. Режим доступу URL: <http://www.hrl.com/news/2016/0210> (дата звернення 08.08.2016).

13. Sibelius. The Fastest, Smartest, Easiest Way to Write Music [Электронный ресурс]. USA: sibelius.com, 2016. Режим доступа URL: http://www.sibelius.com/home/index_flash.html (дата звернения 08.08.2016).
14. The World Standard in Music Notation Software [Электронный ресурс]. USA: finalemusic.com, 2016. Режим доступа URL: <http://www.finalemusic.com> (дата звернения 08.08.2016).

Методичне видання

**КАРПЕНКО Євгеній Віталійович
ІГНАТОВСЬКА Оксана Іванівна**

**Методичні рекомендації
до робочої програми з естрадно-джазового аранжування
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»**

Комп'ютерна верстка *С.П.Цьома*

Підп. до друку 29.09.2022.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 2,33.
Ум. фарб.-відб. 2,33. Обл.-вид. арк. 1,13.
Тираж 100 пр. Вид. №35.

Видавець і виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.